

MAGDA ISANOS – INTERWAR MODERNIST WRITER WITH BLAGIAN AND ARGHEZIAN ECHOES

Alina Liliana Cozma

PhD. student, „Dunărea de Jos” University of Galați

Abstract: Magda Isanos, without a doubt, belongs to Modernism due to the literary age of which it is part, but especially thanks to the content of her texts and their forms.

*The bessarabian wrote mainly lyrical lyrics and after reading them, one could notice the appetite for the imperfect rimes, feminine, for the technique of enjabament illustrated in texts such as *Fever, Angels, Forest* etc., features that frame the work in modernism. Promoting the white line is also a feature of the literary trend mentioned.*

The structure of the texts consists of an invariable number of verses, their placement in the page, the constant use of pauses and suspension points, which notes the emotional pauses of the poetic ego, again illustrates the fact that Magda Isanos can be integrated into the modernist era. The genre of poetry by Magda Isanos brings to light a mitopoetic culture, characteristic of the great creators of virtual worlds. This is spurred by the eminescian poetics, but it is influenced, in particular, by interwar intellectual writers Tudor Arghezi and Lucian Blaga.

The poetry of Magda Isanos has blagian influences, because it is always under the disturbing charm of the mystery, enhancing the metaphysical feeling of existence.

Also, the author has a model, as I mentioned, Tudor Arghezi, the writer from whom she borrows the religiosity that originates in reproaches, riots and psalms.

For the efficiency of this research, I chose to use, as critical methods of analysis and interpretation, the thematic critique, psycho criticism, positivist critique, and the technique of overlapping the texts of the three authors, aiming to highlight the common aspects and their own texts to each writer.

Keywords: modernism, positivistic criticism, metaphysical, psalm, lyrical.

Magda Isanos aparține, fără doar și poate, modernismului, datorită epocii literare din care face parte, dar, mai ales, grație conținutului textelor ei și a formei acestora. Basarabeanca a scris, cu preponderență, texte lirice, iar în urma lecturării acestora se poate observa apetența autoarei pentru rimele imperfecte, feminine, pentru tehnica ingambamentului ilustrată în texte ca *Febră, Îngerii, Pădurea* etc., trăsături care încadrează opera în modernism. Promovarea versului alb este, de asemenea, o caracteristică a curentului literar amintit.

Structura textelor, constituite dintr-un număr invariabil de versuri, așezarea acestora în pagină, utilizarea constantă a liniilor de pauză și a punctelor de suspensie, ce notează pauzele afective ale eului poetic, ilustrează, din nou, faptul că Magda Isanos poate fi integrată în epoca modernă.

În poeziile Magdei Isanos, cuvintele devin simboluri, sugestii, ascunzând în ele o reală încărcătură semantică. Astfel, se resimt influențe simboliste, mai ales, dacă se are în vedere afirmația lui Nicolae Manolescu: *Mai evident este, de exemplu, că, indiferent de materialul ei obiectiv, poezia română modernă se naște din simbolism, luând cunoștință de sine și meditănd asupra lumii, spre a cădea victimă tocmai acestei conștiințe, întorcându-se asupra ei ca asupra unei realități unice, suficiente. Și tradiționaliștii, și moderniștii ascultă de acest destin comun* [1].

Resemantizarea culorilor prin asocierea acestora cu o stare de spirit, cu un sentiment sau cu o senzație aparține tot simbolismului, fiind preluată de către moderniști.

În cazul Magdei Isanos, culorile cele mai întâlnite în opera sa sunt albul (*Peste câmpiile viitoare, Moartea prorociței*), roșul (*Sângele, Munții lumii, pe inima mea, Cântarea adormiților*), verdele (*Doamne, n-ajung pân' la tine, Dumnezeu*), galbenul (*Dumnezeu, În pădurile țării mele, Cântarea adormiților, Testament pentru fata mea*), albastrul (*Mama, Icoana*) și negrul.

Reprezentanta liricii basarabene aspiră către modernism datorită inovațiilor prozodice, deși are texte în care preferă să păstreze anumite rigori clasice, datorită temelor pe care le abordează, iubirea și creația devenind modalități de explorare a lumii, reflectând timpul edenic, sacral, mitul, transcendența și redempțiunea.

Cercetând opera isanosciană, se poate observa însă că există un raport de complementaritate între modernism și tradiționalism, existând ecouri ortodoxiste, fiind valorificate motive specifice: casa amintirii, grădina de altădată, sentimentul înstrăinării etc.

Modelul cel mai valoros pentru Magda Isanos este, fără doar și poate, Mihai Eminescu. Ea reflectă din stilul lui nu doar temele și motivele literare, ci și poeticitatea, starea de spirit, limbajul. Echilibrul dintre planul teluric și cel cosmic, celest, grădina paradisiacă reflectă maniera eminesciană, la care se raportează în mod creator. De la marele geniu ea învață tehnica racordării versului la sunetele transcendente, vibrând în ele cosmosul. Fiind descompusă, natura este prezentată la Magda Isanos în frânturi de real ce sugerează, ca în lirica eminesciană, simbolurile naturii veșnice, în forme inteligibile rațiunii. Poemele autoarei ascund căutarea năucitoare de a găsi lucrurilor prelungire în veșnicie, de a intra în interiorul lor încărcat de conținut semantic și mister, de unde se poate ajunge în suprafața cosmosului: *Căutam în iarbă și-n mohor/ tainele ascunse tuturor./ Mă uitam în fântână și-n iaz,/ și-ascultam, – îndelung – sub brazi... (Doamne, n-am isprăvit!).* Poeziile ilustrează un ritual magic, vrăjitoresc, prin care se poate pătrunde în teritorii tainice dar, în același timp, știute, încadrate în frumusețea începutului. Contemplațiile fascinante, iluziile optice readuc dimensiunile desăvârșite ale existenței: *Anume deschise, zările/ vesteau pământurile primăverile./ Drumul fugea purtând călăreții; pomii de aur și-azur ai dimineții/ creșteau ca-n povești,/ acoperind înaltele ferești (Fata).* Numeroasele imagini artistice ce alternează, cu nesfârșitele lor sensuri, întotdeauna deschise spre îmbogățire, variatele sinestezii și similitudini determină vraja, aducând aminte de începuturile lumii, unde totul tocmai se zămislește.

Genul de poezie al Magdei Isanos îi pune în lumină o cultură mitopo(i)etică, caracteristică marilor creatori de lumi virtuale. Aceasta este izvorâtă din poetica eminesciană, dar este influențată, mai ales, de scriitorii moderni interbelici Tudor Arghezi și Lucian Blaga. Avându-i drept modele pe marii deschizători de drumuri ai poeziei și asimilând tehnica acestora de creare a universurilor poetice, ea întemeiază o lume a sa și o însuflețește asemenea *Marelui Creator*. În acest act de creație imaginația constituie un element esențial, deoarece permite înțelegerea legăturilor secrete între lucruri, fixează asemănări și analogii dintre cele mai ciudate. Extraordnare sunt corespondențele dintre parfum, sunet, emoție, ce amintesc de simbolistul George Bacovia: *Păsările cu aripi molatece,/ din smârcuri sălbatice,/ au zburat cât au zburat - / pe spatele lor era cerul culcat - / apoi începură să ciocănească/ tâmpla mea, gata-n vis să-nflorească./ ... S-așezau pe pernele mele,/ pe lampa și-n dantela din perdele,/ și cântau, umflând gușele,/ c-au început să răsară brândușele (Păsările).* Întotdeauna, fiind receptivă la noi interpretări, poezia Magdei Isanos prezintă asemănări și asociații variate, îmbinând spațiile limitate cu cele nelimitate, ilustrând tehnica sinesteziei și creând spații fabuloase cu ajutorul oglinzii, al visului și-al reveriei.

Scrierile precoce ale lui Lucian Blaga constituie un etalon pentru tânăra poetă, preocupată intens de a-i îndreptați pe cei oprimați de soartă. Poeziile ei sunt, uneori, reale ilustrații încântătoare, manifestări ale ființei, depășind latura expresionistă prin abordarea într-o nouă perspectivă a realului, prin entuziasmul dionisiac, prin stăpânirea titanică asupra timpului și spațiului. Nebunia, sentimentul absolutului, simțirea intensă a miturilor sunt îmbinate în poezia socială, mesianică și în cea care este stăpânită de mister, moarte, de lumină, de pământ,

de ape, de dragoste. Poezia Magdei Isanos are influențe blagiene, fiindcă se află întotdeauna sub farmecul tulburător al misterului, sporind sentimentul metafizic al existenței. Poeta se integrează în grupul artiștilor care sunt ademeniți de exprimarea arhetipului și sacrului în faptele banale ale vieții. Predominantele ficțiunii: pădurea, codrul, grădina, parcul, muntele, copacul, oceanul, marea, râul, lacul, câmpia, florile nu sunt elemente spațiale neutre, ci servesc la inițierea în misterele universului, sunt, de fapt, căi de acces la sacralitate. De pildă, în poezia *Copilăria mea* caracterul liric nu rezultă din descrierea peisajelor copilăriei, ci din sensibilitatea reconstituirii acestora, într-un spațiu geografic mitic, imaginar al strămoșescului și al echilibrului sufletesc: *Cine povestește în mine, cine/ mi-aduce aminte c-am trăit acolo,/ în țara dintre sobă și genunchii bunicului,/ întâia poveste cu zmei?* Universul zmeului ia naștere acolo unde *miraculoasele răsărituri și bicele de aur ale ploii* stimulează spiritul într-o deplasare inițiativă individuală spre fundamentul ființei.

Magda Isanos a scris în timpul vieții și a pregătit pentru publicare texte care sugerează intens viziunea sa despre viață și poezie. Volumul ei antum *Poezii*, tipărit în 1943, dă senzația unei puteri de construcție minuțioasă. Niciun vers nu este așternut pe hârtie la întâmplare. Cartea începe cu o *ars poetica*, poezia *Pomii cei tineri* și se încheie cu un *Epilog*. Poemul care-l precede pe ultimul, *Poemul femeii care iubea primăvara*, este, de asemenea, o *ars poetica*. În plus, autoarea și-a construit volumul asemenea unei călătorii inițiatice, de cunoaștere, fapt ce evocă modernitatea artistică.

Considerăm că este necesar ca opera Magdei Isanos să fie analizată, în paralel, cu textele argheziene și blagiene. Astfel, într-o primă etapă a cercetării se poate observa că scriitoarea împrumută de la Arghezi religiozitatea care-și are originea în reproșuri, revolte și în psalmuri. Prin urmare, pentru a spori eficiența acestei etape de cercetare, am utilizat ca modele critice, de analiză și de interpretare, critica tematică, psihocritica, critica pozitivistă și tehnica suprapunerii, atât a textelor celor trei autori, urmărind să evidențiem metaforele obsedante, cât și a textelor proprii fiecărui scriitor.

Textului isanoscian *Copilul meu, să nu mă cauți!* îi corespunde perfect poezia *De-a v-ați ascunselea*, scrisă de Tudor Arghezi, în care este tratată aceeași temă, cea a thanatosului, iar motivele sunt recurente.

Un alt text arghezian, *Cântec de boală*, sugerează, la fel ca și în cazul tinerei scriitoare, că *boala este harul*[2], după cum afirmă Nicolae Manolescu în *Metamorfozele poeziei*.

Poezia *Logodnă*, a lui Tudor Arghezi, tratează același subiect ca textul liric isanoscian, cu titlul omonim. De asemenea, imaginile artistice sunt similare, dacă se are în vedere faptul că în textul lui Arghezi apare structura lingvistică *floare albastră*, ce amintește clar de romanticul Eminescu, iar în textul – pereche, *albastrul* apare în epitetul cromatic *rochii albastre*.

Întoarcerea la origini, la elementele vegetale, este ilustrată în textul arghezian, *Om cu om (Un om fusese-o frunză și numai om cu om/ Au izbutit să crească și să se facă pom/ Că moare frunza-n ramuri, puiandră și ușure/ Copacul viețuiește și s-a-nmulțit pădure./ Tu-ți răsplătești ursita de grabnică pieire./ Făcându-te din omul prigoanei, omenire.)*, și în textul poetic isanoscian, *Acuma cântecul s-a sfârșit (Acuma cântecul s-a sfârșit./ Nu știi de-i bine ori rău./ Din frunze-am cântat. Dumnezeu,/ lângă mine stând, mi-a șoptit./ De fapt nu era Dumnezeu, era pom./ Și câteodată avea glas de om.)*, omul metamorfozându-se în frunză. Ambele texte lirice tratează tema vieții eterne și dorința eului poetic de a se dispersa în tot ceea ce există veșnic.

Personajul binecunoscut, Făt-Frumos, se ivește în textul cu titlul omonim al lui Arghezi, dar și în poezia *Cavalerul* a Magdei Isanos, ilustrând esența mitică a textelor.

Baba Moartea a lui Arghezi tratează, după cum se poate observa și din titlu, tema morții, preponderentă atât în lirica, cât și în epica Magdei Isanos.

Raportându-ne la opera lui Lucian Blaga, constatăm că există niște teme și motive literare comune, cum ar fi: dragostea, marea trecere, grădina, casa părintească, soarele, oglinda,

fântâna, gorunul etc.

Tema copilăriei pierdute și cea a întoarcerii la origine, ilustrată în foarte multe texte isanosciene, se regăsește, de pildă, în textul blagian *Liniște între lucruri bătrâne*.

Lumina și întunericul, două aspecte total opuse, sunt tratate atât de Lucian Blaga, cât și de Magda Isanos, rezultând, fără doar și poate, că tânăra scriitoare basarabeancă l-a avut ca model pe cel al cărui destin a stat sub semnul cuvântului.

Marea trecere, temă realmente blagiană, se regăsește în textele Magdei Isanos, omul reintegrându-se în vegetal și cucerind, astfel, eternitatea. Moartea este obligatorie, necesară, pentru a putea dobândi veșnicia.

După cum afirmă însuși Mihai Cimpoi, *ca la Blaga, dar fără substanța metafizică a viziunilor lui, Magda Isanos resacralizează lumea, o pune la loc, retrăgându-se în timpuri imemoriale, tăind din beznă prima stea, ca și omul primordial, "fără timp și fără vină"* [3].

Note de referință:

[1] Manolescu, Nicolae, *Metamorfozele poeziei*, Editura Timpul, București, 1996, p.65

[2] *Idem*, p.76

[3] Cimpoi, Mihai, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, Editura Arc, Chișinău, 1997, p.134

BIBLIOGRAPHY

Corpus de texte:

Arghezi, Tudor, *Scrieri – opere complete*, Editura pentru Literatură, București, 1962-1969

Blaga, Lucian, *Opere*, Editura Minerva, București, 1982

Isanos, Magda, *Cântarea munților*, Editura Minerva, București, 1988

Isanos, Magda, *Poezii*, Antologie, postfață și bibliografie de Magda Ursache, Editura Minerva, București, 1974

Isanos, Magda, *Poezii/Poésies*, Traducere de Elisabeta Isanos, Editura Libra, București, 1996

Isanos, Magda, *Scrieri*, Ediție, studiu introductiv, repere cronologice, note și comentarii, referințe bibliografice de Aliona Grati, Editura Știința, Chișinău, 2016

Isanos, Magda, *Vis vegetal*, Editura Nico, Târgu-Mureș, 2014

Studii de interes general:

Manolescu, Nicolae, *Metamorfozele poeziei*, Editura Timpul București, 1996

Manolescu, Nicolae, *Poezia modernă de la G. Bacovia la Emil Botta*, Editura pentru Literatură, București, 1968

Studii critice de specialitate:

Cimpoi, Mihai, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, Editura Arc, Chișinău, 1997

Pircă, Lidia Carmen, *Magda Isanos – Lecturi stilistice*, Editura Universității "Lucian Blaga", Sibiu, 2013

Webografie:

<http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A6944/pdf>

<http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A25968/pdf>

https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/10.Stil%20si%20expresivitate%20in%20poezia%20Magdei%20Isanos.pdf

<https://arhivaluceafarulromanesc.wordpress.com/%E2%96%BC-jurnalism/olga-morar-%E2%80%9Emagda-isanos-sau-poezia-religioasa%E2%80%9C/>

<http://www.isanos.ro/ro/magdaisanos/proza.html>

https://ibn.idsi.md/sites/default/files/j_nr_file/5-6_22_2009_.pdf